

M $\frac{332}{5354}$

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ VÀ QUẢN TRỊ KINH DOANH
TS. TRẦN ĐÌNH TUẤN (CHỦ BIÊN)

GIÁO TRÌNH
TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ VÀ QUẢN TRỊ KINH DOANH

TS. TRẦN ĐÌNH TUẤN (chủ biên)

GIÁO TRÌNH TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
NĂM 2008

TẬP THẺ TÁC GIẢ

1. TS. GVC. *Trần Đình Tuấn* chủ biên và viết Chương 1, 2, 10;
2. Th.S. *Vũ Thị Hậu* viết Chương 3, 4;
3. Th.S. GVC. *Nguyễn Thị Oanh* viết Chương 5, 6;
4. CN. *Hà Thị Thanh Nga* viết Chương 7;
5. Th.S. *Nguyễn Việt Dũng* viết Chương 8;
6. Th.S. *Nguyễn Thị Trang Nhung* viết Chương 9.

MÃ SỐ: 04 - 03
DHTN-2008

LỜI NÓI ĐẦU

Tài chính doanh nghiệp được coi là một công cụ quản lý kinh tế có vị trí và vai trò quan trọng nhất, quyết định đến quá trình hoạt động và phát triển của doanh nghiệp, vì toàn bộ hoạt động của doanh nghiệp đều có liên quan đến tài chính. Vì vậy, các nhà quản lý doanh nghiệp cần có hiểu biết và sử dụng tốt công cụ này nhằm mang lại hiệu quả cao cho hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp. Trong quản lý doanh nghiệp hiện đại, vai trò của quản lý tài chính ngày càng trở nên quan trọng.

Giáo trình Tài chính doanh nghiệp được biên soạn theo mục tiêu và chương trình đào tạo của Trường Đại học Kinh tế và Quản trị kinh doanh thuộc Đại học Thái Nguyên, vì vậy chủ yếu phục vụ cho việc nghiên cứu, giảng dạy của giảng viên và học tập của sinh viên trong trường cũng như các đơn vị khác trong Đại học Thái Nguyên. Tuy vậy, giáo trình này cũng có thể được dùng làm tài liệu tham khảo, nghiên cứu cho các cán bộ quản lý về tài chính của các doanh nghiệp, những người làm công việc có liên quan đến kinh tế, tài chính ngoài Đại học Thái Nguyên và những đối tượng khác có quan tâm.

Trong quá trình biên soạn giáo trình, tập thể tác giả đã cố gắng làm sáng tỏ những vấn đề trọng tâm về quản lý tài chính trong doanh nghiệp. Song công cụ tài chính vốn là vấn đề phức tạp, chứa đựng những quan hệ kinh tế - xã hội phong phú, mặt khác nền kinh tế nước ta lại đang trong quá trình đổi mới để hội nhập với nền kinh tế quốc tế, do đó chắc vẫn còn những nội dung mà các tác giả chưa bổ sung được kịp thời, đầy đủ. Tập thể tác giả rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của quý bạn đọc, để cuốn giáo trình khi tái bản sẽ được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

TẬP THỂ TÁC GIẢ

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

1. BHXH: Bảo hiểm xã hội
2. BHYT: Bảo hiểm y tế
3. CCDC: Công cụ dụng cụ
4. CSH: Chủ sở hữu
5. ĐTLĐ: Đối tượng lao động
6. GTGT: Giá trị gia tăng
7. KH: Khấu hao
8. KPCĐ: Kinh phí công đoàn
9. NSNN: Ngân sách nhà nước
10. NVL: Nguyên vật liệu
11. QLDN: Quản lý doanh nghiệp
12. SXKD: Sản xuất kinh doanh
13. TLLĐ: Tư liệu lao động
14. TNDN: Thu nhập doanh nghiệp
15. TNHH: Trách nhiệm hữu hạn
16. TSCĐ: Tài sản cố định
17. TSLĐ: Tài sản lưu động
18. TSNH: Tài sản ngắn hạn

Chương 1

TỔNG QUAN VỀ TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP

1.1. Những vấn đề chung về tài chính doanh nghiệp

1.1.1. Khái niệm tài chính doanh nghiệp

Theo Luật Doanh nghiệp Việt Nam, doanh nghiệp là một tổ chức kinh tế pháp nhân, có tên riêng, có tài sản, có trụ sở giao dịch ổn định, được đăng kí kinh doanh theo quy định của pháp luật nhằm mục đích sinh lời, có từ một chủ sở hữu trở lên và chủ sở hữu phải đảm bảo trước pháp luật bằng toàn bộ tài sản của mình.

Trong nền kinh tế thị trường có rất nhiều loại hình doanh nghiệp. Hiện nay ở Việt Nam đang có các loại hình doanh nghiệp như: Doanh nghiệp nhà nước, công ty cổ phần, công ty trách nhiệm hữu hạn, công ty hợp danh, doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài và doanh nghiệp tư nhân.

Tài chính doanh nghiệp là một khâu trong hệ thống tài chính của nền kinh tế, là một phạm trù kinh tế khách quan gắn liền với sự phát triển của nền kinh tế hàng hóa - tiền tệ. Chính vì vậy, sự phát triển của nền kinh tế hàng hóa - tiền tệ có tính quyết định tới tính chất và mức độ phát triển của tài chính doanh nghiệp.

Để tiến hành hoạt động sản xuất kinh doanh các doanh nghiệp cần có một lượng vốn tiền tệ tối thiểu nhất định để xây dựng, mua sắm các tư liệu sản xuất, trả lương, trả thưởng, cải tiến kĩ thuật và các khoản chi phí khác có liên quan đến hoạt động của doanh nghiệp. Việc chi dùng thường xuyên vốn tiền tệ đòi hỏi phải có các khoản thu bù đắp chi phí đã bỏ ra. Quá trình này được lặp đi lặp lại và tạo nên sự tuần hoàn của vốn.

Trong quá trình hoạt động sản xuất kinh doanh, doanh nghiệp phát sinh nhiều mối quan hệ kinh tế. Các mối quan hệ kinh tế này phát sinh thông qua quá trình tuần hoàn của vốn, gắn với việc phân phối các nguồn tài chính để hình thành và sử dụng vốn tiền tệ trong doanh nghiệp. Các quan hệ này được gọi là quan hệ tài chính doanh nghiệp và được thể hiện qua các mối quan hệ chủ yếu sau:

*** Quan hệ giữa doanh nghiệp với ngân sách Nhà nước**

Quan hệ này phát sinh trong các trường hợp như: Khi Nhà nước cấp phát vốn cho các doanh nghiệp nhà nước để doanh nghiệp thực hiện các mục tiêu kinh tế - xã hội của nhà nước. Doanh nghiệp nhà nước có trách nhiệm quản lý, sử dụng, bảo toàn và phát triển vốn, đồng thời phải nộp đầy đủ các khoản thu cho NSNN theo quy định của pháp luật; khi Nhà nước tham gia góp vốn vào các loại hình doanh nghiệp khác; khi doanh nghiệp phải thực hiện các nghĩa vụ tài chính đối với Nhà nước như nộp các khoản thuế, lệ phí cho Nhà nước vào NSNN theo quy định của pháp luật; khi Nhà nước nhận cổ tức từ vốn góp vào doanh nghiệp hay khi Nhà nước thực hiện các khoản cho vay, hoàn thuế, miễn thuế, trợ giá... đối với các doanh nghiệp.

*** Quan hệ giữa doanh nghiệp với thị trường**

Là các mối quan hệ giữa doanh nghiệp với các loại thị trường: hàng hóa, sức lao động, tài chính, dịch vụ, thông tin...

Quan hệ này phát sinh khi doanh nghiệp tiến hành các nghiệp vụ huy động vốn đầu tư ngắn hạn bằng cách đi vay ngắn hạn, hay huy động vốn hoặc đi vay dài hạn bằng cách phát hành cổ phiếu, trái phiếu... Doanh nghiệp cũng có thể gửi ngân hàng, đầu tư chứng khoán... bằng số tiền tạm thời chưa sử dụng đến. Khi doanh nghiệp thực hiện hoạt động sản xuất kinh doanh thì quan hệ cung ứng các yếu tố sản xuất (đầu vào), bán hàng hóa, dịch vụ (đầu ra) cũng nảy sinh. Các quan hệ kinh tế này luôn bị chi phối bởi các quy luật kinh tế như: quy luật giá trị, quy luật cung cầu, quy luật cạnh tranh và đều chịu sự quản lý của pháp luật. Các quan hệ kinh tế này hết sức quan trọng đối với hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp vì thông qua đó doanh nghiệp có thể hoạch định chiến lược sản xuất kinh doanh dài hạn và ngắn hạn nhằm đạt tới mục tiêu của doanh nghiệp.

*** Quan hệ kinh tế trong nội bộ doanh nghiệp**

Thể hiện trong quá trình phân phối thu nhập giữa doanh nghiệp với người lao động thông qua thanh toán tiền lương, thưởng, tiền phạt; quan hệ phân phối và thanh toán giữa các bộ phận của doanh nghiệp; trong việc phân phối vốn quỹ; trong quan hệ chi hộ, trả hộ; việc phân chia lợi tức cho các cổ đông; việc hình thành các quỹ của doanh nghiệp,...

Từ các vấn đề nêu trên ta có thể rút ra những kết luận cơ bản sau đây:

- Tài chính doanh nghiệp xét về bản chất là các mối quan hệ phân phối dưới hình thức giá trị gắn liền với việc tạo lập hoặc sử dụng các quỹ tiền tệ của doanh nghiệp trong quá trình kinh doanh. Xét về mặt hình thức, tài chính doanh nghiệp phản ánh sự vận động và chuyển hóa của các nguồn lực tài chính trong quá trình phân phối để tạo lập hoặc sử dụng quỹ tiền tệ của doanh nghiệp.

- Các mối quan hệ kinh tế gắn liền với việc phân phối để tạo lập hoặc sử dụng các quỹ tiền tệ của doanh nghiệp hợp thành các quan hệ tài chính của doanh nghiệp. Có thể nói, các hoạt động gắn liền với việc phân phối để tạo lập và sử dụng các quỹ tiền tệ thuộc hoạt động tài chính của doanh nghiệp.

Vậy, tài chính doanh nghiệp là hệ thống các quan hệ kinh tế phát sinh gắn liền với quá trình tạo lập và sử dụng các quỹ tiền tệ trong quá trình hoạt động kinh doanh nhằm đạt tới mục tiêu kinh doanh của doanh nghiệp.

Nhưng cũng cần phải hiểu rằng, tài chính không phải là tiền tệ. Vốn tiền tệ chỉ là phương tiện của tài chính mà thôi.

1.1.2. Vị trí của tài chính doanh nghiệp

1.1.2.1. Xét trên phạm vi toàn bộ nền kinh tế quốc dân

Tài chính doanh nghiệp là một bộ phận cấu thành của hệ thống tài chính quốc gia và là khâu cơ sở trong hệ thống tài chính. Tại đây diễn ra quá trình tạo lập và chu chuyển vốn gắn liền với quá trình sản xuất, đầu tư, tiêu thụ và phân phối sản phẩm xã hội. Vì vậy, trong nền kinh tế thị trường, tài chính doanh nghiệp giữ một vị trí quan trọng trong hệ thống tài chính nói chung, trong các công cụ quản lý sản xuất kinh doanh ở mỗi doanh nghiệp nói riêng.

Thông qua tài chính doanh nghiệp, Nhà nước có điều kiện thực hiện các chức năng quản lý vĩ mô để điều tiết nền kinh tế bằng hệ thống các luật định, chính sách, các sắc thuế nhằm thực hiện chiến lược phát triển kinh tế - xã hội trong từng thời kì khác nhau. Mặt khác, thông qua tài chính doanh nghiệp để Nhà nước mở rộng nguồn thu cho NSNN, nhất là trong điều kiện mở rộng sản xuất hàng hóa của nền kinh tế thị trường.

Vì vậy, sự hoạt động có hiệu quả của tài chính doanh nghiệp có tác dụng củng cố tài chính quốc gia.

1.1.2.2. Trên phạm vi doanh nghiệp

Trong phạm vi một đơn vị sản xuất kinh doanh, tài chính doanh nghiệp là một công cụ quan trọng nhất để quản lý sản xuất kinh doanh của đơn vị. Tài chính chịu sự chi phối của sản xuất, nhưng lại có tác động tích cực hoặc tiêu cực đến sản xuất, có thể thúc đẩy hoặc kìm hãm sản xuất.

Tổ chức và quản lý tốt tài chính doanh nghiệp sẽ tạo điều kiện để đảm bảo cho doanh nghiệp có đầy đủ những yếu tố cơ bản cho sản xuất, thực hiện được mục tiêu và phương hướng sản xuất, không ngừng mở rộng hoạt động sản xuất kinh doanh.

Như vậy, nếu xét trên phạm vi của một đơn vị sản xuất kinh doanh thì tài chính doanh nghiệp được coi là công cụ quan trọng nhất để quản lý sản xuất kinh doanh của đơn vị. Vì tài chính có liên quan đến toàn bộ quá trình hoạt động của doanh nghiệp như: xác định nhu cầu vốn cho sản xuất kinh doanh, tổ chức sử dụng vốn hợp lý, tiết kiệm và có hiệu quả; đồng thời theo dõi, kiểm tra, quản lý chặt chẽ các chi phí sản xuất kinh doanh cũng như sử dụng tốt các đòn bẩy kinh tế trong sản xuất, tiêu thụ sản phẩm và phân phối lợi nhuận trong doanh nghiệp...

1.1.3. Mục tiêu của quản lý tài chính doanh nghiệp

Quản lý tài chính doanh nghiệp là việc lựa chọn và đưa ra các quyết định tài chính, tổ chức thực hiện những quyết định đó nhằm đạt được mục tiêu hoạt động của doanh nghiệp, đó là tối đa hóa lợi nhuận, không ngừng làm tăng giá trị doanh nghiệp và khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp trên thị trường.

1.1.3.1. Tối đa hóa lợi nhuận

Đây là mục tiêu được hầu hết các doanh nghiệp quan tâm. Mục tiêu này cần phải xác định rõ về mặt thời gian, mục tiêu đạt được ngắn hạn và cả trong dài hạn. Phải hiểu mục tiêu tối đa hóa lợi nhuận ở đây là trong dài hạn vì sự tồn tại của doanh nghiệp là lâu dài và mong muốn của chủ sở hữu là thu được nhiều lợi nhuận. Tuy nhiên, việc đánh giá chỉ tiêu này không phải là dễ dàng vì nó chịu ảnh hưởng của nhiều nhân tố như thời gian, rủi ro và khả năng tạo lợi nhuận trong tương lai của doanh nghiệp.